

MICHAEL DONHAUSER

Livia avagy Az utazás

(RÉSZLET)

Egy falu után megálltunk egy benzinkútnál, belülről felnyitottam a tankot, és kiszálltunk, a kutas egy téglabódé felől közeledett a kutakhoz, sárga kezelábast viselt, szőke hajfürtjei össze-vissza álltak, nagyjából annyi idős volt, mint én, első ránézésre gyűlöltük egymást, *super*, kérdezte, és unottan méregetett, *oui plein*, mondtam, és megkérdeztem, van-e itt mosdó, *derriere*, mondta, lecsavarta a tanksapkát, Livia aztán a poros aszfalton és a kúttal határos rét fűvén át a bódé mögé került. A kutas leemelte a kútról a csövet, bedugta a csapot a tankba, kezelábasza fakó volt, és olajtól maszatos, fel-alá ténferegtem a Volkswagen mellett, a nap melegen terült el az aszfalton, és a faluszéli házakat néztem, a falaikat, az ormaikat, a tetejüket, mintha megkövültek volna a cserjék és a szinte pusztává fakult rét felett, aztán megint a kutast, ő már szemügyre vett addigra, nézett kérdőleg, mi van itt néznie, ugyanúgy néztem vissza én is, aztán a bódé irányába pillantottam, jön-e már Livia, vagy éppen újra sarkon fordultam. A benzinkút és az út között elvadult virágágyás volt, kékes bükköny burjánzott rajta, és töredezett szegély vette körül, végigsétáltam az ágyás mellett, néztem a fűcsomókat a repedésekben, aztán újra a falut, ismét az ellenkező irányba mentem, a benzinkút előtti térségen túl egy pár autórönc állt, a rozsdás és odvas karosszériák mintha lebegtek volna a cserjék között, Livia jött aztán visszafelé a bódé mögül, táskáját a vállán lógatta, és ahogy elnéztem őt, a járását, elmosolyodtam, van-e hátul papír, kérdeztem tőle. Aztán megkerültem a bódét, át a poron és a fűvön keresztül, ciripelés hallatszott és vakított a fény, résnyire nyitva állt a deszkaajtó, beléptem rajta, az ajtó horgát a félfába vert fülbe akasztottam, ráálltam a csésze barázdált talplapjaira, a talplapok közti lyuk felett apró legyek köröztek, a nadrágom leengedtem a térdem alá, és lekuporodtam, tekintetem fölfelé kúszott az ajtón, a deszkákat fehér festék borította, és karcolások és jelek lepték, farkak és keblek, szívek, szavak. Követtem egy legyet, amint súlytalan mozgással felfelé sétált az ajtó fehérjén és egy firkán, járta az útját ügyet sem vetve a firkára, aztán mintha tétovázott volna, és felröppent, Livia az autóban ült, és a kutast már nem láttam, sivárság szaglott a levegőben, hőség, benzin és por, fizetett-e, kérdeztem Liviától, és még egyszer a téglabódé felé néztem, beszálltam, és behúztam az ajtót, beindítottam a motort, és vártam, néztem, ahogy a benzinmérő mutatója túlfordul a skálán, elindultunk. Rákanyarodtunk az útra, és a gázpedálra léptem, felbőgött a motor, sebességet váltottam, és nevettem, Livia mosolygott, cigarettára gyújtott, az oldalsó ablakokon át a huzat kivitte a füstöt, az út felett fehérlett a hőség, fehérlett a szőlőhegy sorai között és a bokorsávok mentén, undorító volt ez a benzinkutas, mondtam talán, és hogy vannak fickók, akik gyűlölnék, ahogy én is őket, már első ránézésre, Livia csak hallgatott, cigarettázott, vagy elmondta, hogy a kutas megkérdezte őt, elmenne-e vele a bódéba, tétovázni kezdtem. Visszafordulok, gondoltam, és láttam magamat és a kutast, ahogy verekszünk az aszfalton, egymás arcát a porba nyomjuk, egymás heréibe taposunk, vagy láttam őt felém tartani egy emelőrud-

dal, s magamat a svájcbicskával, láttam a kifakult kezeslábását, a szalmasápadt mezőt, és ahogyan a fűbe fúrtam a kést, lassabban hajtottam, vagy megkérdeztem Liviát, mit mondott erre ő, láttam, ahogy bemegy a bódéba, ahogy a kutas odabent letépi róla a farmert, a fehér combjait, semmit sem mondott, hallottam szólni Liviát, leálltam az út szélén. Ciripelés hallatszott, szállt a por, mi van, kérdezte Livia, és én tétováztam, visszafordulok, mondtam azután, s Livia csak nézett bizonytalanul, cigarettázott, vagy kihajította a cigarettát, ne csináljak hülyeséget, mondta, kortyoltam a vízből, rácsavartam a kupakot, és visszatettem az üveget Livia lábaihoz, aztán folytattuk az utat, meggyújtana-e egy cigarettát, kérdeztem egy idő múlva Liviától, és ő meggyújtott egy cigarettát, odanyújtotta, autóztunk Bordeaux felé, és olyan volt, mintha kilométerről kilométerre a kutas kezére adnám Liviát. A szélvédő irányába lélegeztem ki a füstöt, szinte fújtam, kihúztam a hamutartót, jobban tette volna a fickó, ha inkább lemossa az üveget, szóltam egyszer, és levertem a hamut, a szélvédő, teli szétnyomódott rovarok pettyeivel, vakított, aztán Livia kihajtogatta a térképet, és én viszontláttam a kéket, Livia hüvelykujját a tenger világoskékjén, de haszontalanul, nem tudott megbékíteni, vissza kellett volna fordulnom, gondoltam, Sainte-Foy-la-Grande-ban lekanyarodtunk a D 672-esre, később megálltunk egy földútnál. Elővettük elemóziánkat a kék nejlonzacskóból, és a paradicsomot a papírzacskóra tettük, megmostam őket, a Volkswagen tetején mindegyiket négybe vágtam a svájcbicskával, s törtünk a kenyérből, darabokba vágtuk a sajtot, majd enni kezdtünk, Livia a jobb oldali ülésre telepedett, oldalvást a nyitott ajtóba, én odadőltem mellette a kocs oldalához, rágszáltam, és a szántóföldeket néztem, a ringó kalászokat, a tovafutó utat, vagy megint kortyoltam a vízből, egy porteknőben néhány veréb fürdőzött. Elnéztem őket, kezemben a műanyagpalackkal a verebekre mutattam, nézd, mondtam Liviának, s a verebek henteregtek, csapkodtak a teknőben, és szállt a por, olyan volt ez a kép, mint egy univerzum, önmagában mozgott, menetszél, huzat s bólogató fűszálak képében olykor megérintette egy-egy elhaladó autó, és Livia csak nézett, némán nevetett, és nevetése mintha tükröztesse volna a verebek csapkodását, odaadtam neki a műanyagpalackot, vagy visszatettem a kocs tetejére.

Egyszer elhagyott házat pillantottunk meg egy domboldalon, homályos ablakai voltak, és benőtt út vezetett fel hozzá egy fasor mentén, visszafordultunk az országúton és felhajtottunk, zörgött és kapart a lábaink alatt, ahogy a magas fű és a fák sarjai súrolták a kocs alját, félúton megálltam, behúztam a kéziféket, és kiszálltunk, becsaptuk a kocsiajtókat, két kurta csattanás a ciripelő csendben, biztos nem lakik itt már senki, mondtam, megtettük a maradék utat a fák alatt, alig mozdultak a levelek. A ház előtti térségre jutottunk, fű nőtte be és kamilla, a ház egyemeletes volt, halványpiros fecskefarkú cserép borította, kékesre vakolva a falak és betámasztva az ajtó, kék volt és viharvert, óvatosan befelé toltam, csúszott a kőpadlón, mintha sikoltott volna, folyosó tárult fel előttünk, beléptünk, nyitott és kiakasztott ajtókon át a szobákból fény hullott a folyosóra, árnyas melegtől illatozott, meleg korhadástól, évek óta tartó bomlás-tól, az egyik szobában téglaszilánkok hevertek a kőpadlón, és malter, törmelék, be volt szakadva a földém, a folyosóról csigalépcső vezetett az emeletre. A kőfokok oszlopot képeztek forgóikkal, elcsúszva egymáson egymásra feküdtek, beljebb hatoltunk a házba, egészen az utolsó két ajtóig, az egyiknek be volt zúzva az üvege, s mögötte a konyhában már csak a falikút maradt, a másik szobában ágy állt, finom, oldalrészein ívelt, egyébként szögletes vasállvány rácsot alkotó magas rudakkal, a matrac fel volt

hasítva, az ágy mellett egy falmélyedésben két kőlap szolgált polc gyanánt, felette körte nélküli lámpa lógott, fehér zománcernyő ferdén a falra akasztva. Két ablakon át a délutáni nap visszfénye áradt el a padlón, és ütközött a falaknak, az ágynak, sárgás falak voltak és fehérre meszelt famennyezet, a gerendákat korhadásbarna foltok lepték, néztem a szobát, a ferdeséget és az illesztéseket, mintha egy életet látnék, az éjszakákat, a lépéseket meztláb, a suttogásokat és a sikolyokat, a halkságot, az ablakok s az ágy alatti árnyakat, a nedvességet, a szürkeséget, a foltokat, hallottam Livia lépéseit, tétováztam, álltam a szobában, és csak néztem, egy vágy szobája volt e hely. Visszamentem az előtérbe, Livia fölfelé lépdelt a csigalépcsőn, mit gondol, vajon kibírja a lépcső, kérdeztem, és láttam a mokaszinját a két fok közti résben, csak kibírja, hallottam szólni Liviát, majd fentről a lépteit, utánamentem, és közben az oszlopot vagy a fokokat figyeltem, odafent rózsamintás tapéta borította a falat, a tapéta darabokban leszakadt vagy megsárgult, majdnem barna volt, és kékes a szélein, az árnyékban és ott, ahol azelőtt bútordarab, komód vagy szekrény takarta el. Láttuk az átmeneteket, a tépett széleket, a rózsácskákat és a szürke vakolatot, körbejártuk a szobákat, vagy végigmentünk a gerendákon, ahol be volt szakadva a padló, gerendáról gerendára léptünk, két szobában a szabadba nyílt egy-egy ajtó, a délutáni fény ott függött a sűrű pókhálóban ajtó és ajtótok között, vagy két világos paralelogrammaként terült el a téglákon, az ablakdeszkán por és rovarok páncélja, kinéztünk, a fasávok és a cserjék között mezőre, szántóra láttunk, csillogtak, mindent tompított a por. Tompította a lépteink visszhangját és a szavainkét, egyszer biztosan szép ház volt ez, mondta Livia, vagy aztán egymást követve lementünk a lépcsőn, és vissza az folyosón át, mintha valami hirtelen kifelé hajtott volna, behúztam az ajtót, szinte sikoltott megint, odakint még egyszer visszafordultunk, napfényben állt a ház, s láttam az egyik szabadba nyíló ajtót a bejárat felett, erkély nélkül, láttam magunkat állni, mintha a fenti ajtóból néznék le magunkra, kísérteties is valahogy, egy ilyen elhagyott ház, mondtam Liviának. Lefelé mentünk, vissza a Volkswagenhez, a magas fűben szinte suhogtak a lépteink, botladoztunk, aztán beszálltunk, mentünk tovább, és Livia újra a helységek nevének olvasta, az útjelzőkön, a térképen, olykor egy-egy nevet helyesen olvasott, vagy éppen nevettem, ha csaknem olaszul ejtette ki valamelyiket, aztán újra rágyújtott, és a hamut az oldalablaknál verte le, volt valami önfeledt ebben, ahogy így maga elé nézett, hunyorgott és dohányzott, újra láttam alkarján a rátetovált L-t.

Végtelen mezők voltak, dombok hosszú vonulatokban, s a gabona levágva, a tarló halvány, a felszántott föld fehéres, barnás, a messzeségben szinte szürke, fakó nyelvekkel, szárazabb helyekkel, közöttük rétek, fűsávok, sövények, nyárfák, vagy erdők maradványai a völgyek alján, keresztben az oldalakra ívelve és a dombháton, újból és újból oldalvást néztem, és a dombok elcsúsztak egymáson, a tágasság minden pillanattal másik tágasság volt, és én rátaláltam újra, s azt mondtam Liviának, hogy Franciaország mindig egyfajta végtelenség is nekem. Livia végignézte a kazettákat, mit hallgatnék leginkább, kérdezte tőlem, s aztán Led Zeppelint hallgattunk, kurta nyitány volt ez, sikoly a dombok felett, sikoltás és roncsolás, elemelkedés és motorzúgásá egyesült az autózással, a váltásokkal és az átmenetekkel, a kanyarok előtti visszacsatlással, az újbóli gyorsulással és a magunk-mögött-hagyással, vagy pedig gördülő ritmusban ereszkedett le egy dombon és egy falun át, mintegy némán megállt az út két oldalán, csendjében visszhangtalanul. Vagy azután a *Stairway to heaven*-t hallgattuk, és a zene egyesült a tájjal, lassúdad elcsúszásként és egymásbacsengésként, hangként,

amely úgy énekelt, ahogyan mesélt is, zeneként hallottam a tájat, és tájként láttam a zenét, és olyan volt, mintha örökké így folytathatnánk az utat, ilyen nyugalmasan, amíg a ritmus újra hevesebb nem lett, megnyúlva itt-ott, mígcsak a zene el nem vált a tájtól, nem dübörgött újra második motorként, később erőlködni kezdett a magnó. Kissé húzta a zenét, hallja-e, kérdeztem Liviától, és ő bólintott, mosolygott, az elemek lassan a végét járják, mondta, lenyomta a stopgombot, és a táj mintegy felragyogott a saját ritmusában, majd újra tovatűnt változatlanul, a nappal szemben autóztunk, kanyarodás közben néha a napba merültünk, a rovarfoltokon át újra vakított, a szélvédőre spricceltem, bekapcsoltam az ablaktörlőt, az szétkente a rovarokat, micsoda ragacs, mondtam, és újra megnyomtam a mosógombot. A kései délután ideje volt ez, a növekvő forgalom mindennapiságáé, Livia alig szólt valamit, maga elé nézett, kifelé, elege van-e már az autózásból, kérdeztem tőle egyszer, s lassan hozzászoktam a csendességéhez, a térképet a térdére terítette, vagy a combja alá szorította, a nap a fehér pólójára terült, az arcát érintette, néha egymásra néztünk, némán nevtünk, és egyszer talán Livia kezére tettem a kezem, és ez a gyöngédség a nap múltával csaknem idegenné vált. A nap lassacskán mindenhez, ami kiemelkedett és állt, egymagában vagy sorokban, hosszú, a szárazföld belsejébe mutató árnyékot ragasztott, árnyéknyelveket és árnyékrácsokat és fényszövedéket, áramlásával szemben autóztunk, és magához hódított minden emlékezést, átszeltük a Garonne-t, mégsem emlékszem ezüstözött hullámaira, s arra sem, ahogy az autópálya kocsioszlopaitól tovaszáguldottunk az estébe, a szőlőhegyekre sem, drótjaik csillámlására, a levelekre, és a szép kastélyokra sem, később áthajtottunk egy természetvédelmi parkon. Ezt elágazásoknál és pihenőhelyeknél álló táblákon olvastam, és olykor talán szalonkákat láttunk fölroppenni, vagy egy-egy elgázolt állatot az út szélén fekve, egy nyulat, egy sünt, az út hosszú egyenese erdőn át vagy láp mellett vezetett, s ültömben áthelyeztem a testsúlyom, alig bírok már ülni, mondtam, és Livia mosolygott, neki is jól jönne már, ha megérkeznénk, mondta, és dohányzott, már nem csak negyedóránként gyújtott újabb cigarettára, és a rovarok is sűrűbben pattantak a szélvédőnek, a lombkoronákban villódzott a nap, fénylett a fenyők ágai körül. Athajtottunk egy kereszteszűrésen, néha, ritkán, egy-egy falun, aztán férfiakat láttunk egy kocsi előtti téren ülni, vagy állni és lehajolni, petanque-ot játszottak, a golyók tompa csillogása mintha kurta hívás lett volna, maradni és nézni, ez a Boccia-játék francia változata, mondtam Liviának, és elmeséltem, hogyan tanultam meg Saint-Maloban petanque-ozni a városfal tövében játszó férfiaktól, hogyan játszottunk gyakran még egy parkoló autó fényoszlopjánál is, mélyen az éjszakába nyúlva, és egyszer én lettem a bajnok, én dobtam a döntő golyót, keresztesztünk egy főtut. Aztán kiszámoltam a távolságot a tengerig, vagy megkérdeztem Liviától, érzi-e már a tenger illatát, s letekertem az oldalablakot, belélegeztem a menetszelet, Livia elnevette magát, nem, még semmit nem érez, mondta, az út enyhe emelkedőkön és lejtőkön vezetett, és én egyre csak arra vártam, hogy a következő dombról meglássam a tengert, aztán újra csak az utat láttam, ahogy az erdőn keresztül lefelé vezet, és a napot, a dombokon még megérintette a fenyők koronáit, néha keresztesztünk egy vasúti sínt. Mimizanba értünk, házak voltak, nyaralók, egy áruház, hívások és pillantások, tétovázás, parkolási manőver és hangok, zene, motorkerékpárok és fényreklámok, olyan voltam, mint akit megverték, néma, és az útjelzőtáblákat olvastam, vagy azt mondtam, valódi zsidóvárs ez, és Mimizan-Plage irányába autóztunk, egy plakátfal mellett, egy gyár oldalában, egy keskeny folyón át és újra fenyőerdőn keresztül, akkorra már csaknem hitetlenkedve vártam a tengert, s a fenyők vörhenye-

sen emelkedtek az égbe. Mimizan-Plage az út két oldalán terült el, elágazásokkal, járdákkal, úszógumik és vízpisztolyok, békatalpak, szemüvegek, hálók és kalapok borította standokkal, köztük büfék, fazekasműhely, szobrok, egy újságosstand, a boltokat színes lámpák világították meg, és emberek sétáltak előttük, úgy néztem, mintha ez nem lehetne az a hely, amit a térképen célként bejelöltem, Liviára néztem, mosolyogtam, és az út enyhén emelkedni kezdett, az utolsó fenyők közt felvezetett az égbe, egy parkolóhelyre, a parkolóhely fölött még éppen látszott a gyöngéden vakító nap, egészen a széléig hajtottunk, megláttuk a tengert.

A tenger a messzeségbe nyúlt előttünk, ragyogott, leállítottam a motort, és meghaloltuk a zúgást, aztán ott álltunk a Volkswagen előtt, és a dűne fölött lefelé néztünk a partra, és megint kifelé, a tengerre, hullám hullám után gördült ki a partra, habzott és zúgott, vörös ezüstben csillogott az alászálló nap alatt, és szelíden fújt a szél, a tenger, szóltam, mintegy megigézve a látványtól, ugyanakkor tudtam, hogy nem érkezünk meg, hogy nem fogunk itt maradni, Livia rámnézett, elmosolyodtunk, azért mégiscsak óriási, mondtam aztán, szinte kérdőn. A végtelen part, a zúgás és a dűne fűvéből hallatszó zizegés volt itt, körülöngött bennünket a szél, én mélyen belelegeztem, s egymás mellett álltunk, Livia és én, és csak néztünk, lassanként aztán a tenger a tenger lett az ismétlődés egyenletében, és én le szeretnék szaladni a vízhez, mondtam Liviának, vagy talán mégis jobb volna, ha először szobát keresnénk, ekkor Volkswagen-motort hallottam, hátrafordultam, piros Volkswagen kanyarodott be éppen a parkolóhelyre, és a parkoló erdővel határos szélén állt meg. Egy férfi szállt ki belőle, átvágott a téren, rövid tornanadrágban, pólóban, teniszcipőben, és megállt a közeliünkben, egy pillantást vetett a tengerre, én a parton jártattam a szemem, Livia cigarettára gyújtott, bal kezét óvólag a láng elé tartotta, s a férfi ekkor megszólított bennünket, észrevette a rendszámunkat, mondta, megkérdezte, nekünk mennyi időbe telt az út idáig, megmondtam neki, hány napig, és hogy nem autópályán jöttünk, a válaszom bosszantott. Olyan volt, mint egy bocsánatkérés, és újra kifelé néztem, a tengerre, aztán a férfi beszélni kezdett, a hegyekben töltötte a szabadságát, tegnap még 3600 méter magasan volt, ma pedig itt, a tengernél, végül is mindegy, mondta, marad még néhány napot, hogy megnézze a partvidéket, aztán irány hazafelé, Németországba, Livia dohányszott, maga elé nézett, a dűnén túlra, a férfit mintha nem is hallotta volna, kefehajú volt, napbarnított és zömök, mellettem állt, karjai keresztbe fonva, és sebesen beszélt, szemei fürgén, mintegy nyugtalanul pásztázták a tengert, a dűnét. Kempingeztünk-e, kérdezte tőlem, és elmondta, hogy útközben egy parkolóban éjszakázott, a kocsiiban, én másfelé figyeltem, vagy azt néztem, ahogy a férfi szeme ide-oda jár a parton, ugye nem haragszunk, mondta, és én jó utat kívántam neki, mentében még megköszönte, felemelve a kezét, és visszatért a Volkswagenjéhez, erőteljes léptekkel, mint aki siet, dacára a haragomnak megsajnáltam, micsoda alak, mondtam Liviának, és ő némán nevetett, a nap bevonta sugarait. Fényes korongként érintette a tengert, vörös fénnel, Livia félredobta a cigarettacsikket, és beszálltunk, elindultunk, és olyan volt, mintha nem érne véget az utazás, a férfi a Volkswagenjében ült, és széthajtott térképet tartott a kormány fölött, a parkolóhely kijárójában az utcai lámpa narancssárgán világított, vagy az egyik üzletnél a műanyag árukat rakodta össze egy lány, Crêperie állt egy elágazásnál, egy nyíl felirata kétszillagos szállodát jelzett, lekanyarodtunk. Egyik nyaraló állt a másik mellett, fenyők magasodtak följük és kerítették körbe őket, végighajtottunk a nyaralók mellett, odaértünk a szállodához, elmegyek, és megkérdem

a szobát, mondtam Liviának, aztán átmentem az úton, és fel két lépcsőn a bejárathoz, túlpörögve és egyszersmind fáradtan, a szállodában teltház volt, *complet*, olvastam a táblán, vagy mondta a recepciós hölgy, magasra tupírozott haja volt, kész hajtorony, s megadta egy másik szálloda nevét, egy panzióét, leírta nekem az utat. Megköszöntem, s aztán kint, a lépcsőkön meghallottam egy rigót, tétováztam, trillázott és hívogatott, mire én megtorpantam, mire felnéztem az égre, sötétvörös színben világított és lilán, és volt egy másik, amelyik felelgetett, visszamentem a kocsihoz, tele van a szálló, mondtam Liviának, és beszálltam, letekertem az oldalablakot, hallani akartam a rigókat, látni az estét, és maradni, mentünk tovább, a panzióban kaptunk egy szobát fürdővel és mellékhelyiséggel, az első emeleten. Csomagjainkat fölfelé, majd egy folyosón át vittük, ennek a végéből nyílt a szobánk, kinyitottam az ajtót, inkább modern szoba volt, előtetőszerű építmény alatt sárgaréz ágygal, egymásra néztünk, nevtünk, egy éjszakára elmegy, mondtam, s aztán Livia a fürdőbe ment, én ablakot nyitottam, tekintetem szürkére meszelt falba ütközött, a fal mentén két cső vezetett a magasba, s fölötte az ég még fénylett, mélyen fénylőn, füttyült és ujjongott. Lent üvegtégla négy-szöge vetett koromtól tompa fényt a falra, a fal a fényt homályosan adta vissza, vagy aztán már csak egy rigó szólt rövid ütemekben, majdhogynem csacsogva, megfordultam és az ágydeszkának dőltem, félhomály borította a szobát, hosszúkas volt és szinte keskeny, a fürdő ajtajával szemközt az ágy, mögötte csomagjaink a székeken, hallottam Liviát, a vizet a mosdóban és a csend neszezését, résnyi fény hullott ki a fürdő ajtaján, s egészen hátul, már-már a sötétben, egy szekrény állt. Beépítetlen beépített szekrény volt, kezemet az ablakpárkányra támasztottam, a szobát a rigódalban mintha feloldódva láttam volna, átváltozottan vagy megvilágosodva, vagy odamentem az ágyhoz, és keresztben az ágyra feküdtem, rugózott, nyújtózkodtam, cipős lábaimat az ágy előtti szőnyegen hagytam, és a rigóra figyeltem, aztán Livia kijött a fürdőből, hogy van, kérdeztem tőle, mintha egy ideje nem láttuk volna egymást, már jól, mondta Livia és mosolygott, fölálltam és az ágy alá csúsztatam a szőnyeget.

FENYVES MIKLÓS fordítása

A szöveget SZAJBÉLY MIHÁLY lektorálta